Serbest Piyasa Ekonomisi Savunusu ve Liberte Yayınları: Başarılar ve Eksikler

Buğra Kalkan
Yrd. Doç. Dr. | İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 23, Sayı: 89, Kış 2018, ss. 49-64.

Öz

Türkiye'de entelektüeller arasında anti-kapitalist/anti-liberal zihniyet yaygındır ancak bu durumun değişmez ve dönüştürülemez olduğunu düşünmek yanlıştır. Bununla birlikte entellektüel tutumları sadece normatif liberalizmin ilkelerini açıklayarak ve kültürel yorumlar yaparak değiştirmemiz mümkün değildir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren geliştirilen yeni kurumsalcı iktisadın ortaya koyduğu rasyonel tercihçi analizler liberal sosyal teorinin normatif değerlendirmelerden bağımsız açıklamalar yapma yeteneğini büyük ölçüde artırmıştır. Liberte Yayınları sayesinde bu literatür hakkında önemli çeviriler yapılmış ve ciddi gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak entellektüel mücadelede avantaj elde edebilmek için Tanzimat döneminden başlayarak Türkiye'nin anti-liberal kurumlarının oluşumunu ele alan yeni açıklamalar getirmek şarttır. Bunu başarmak için imkânlar mevcut olmakla birlikte Liberte Yayınları bağlamında yeni bir yayın programı geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Liberte Yayınları, İktisat Teorisi, Yeni Kurumsalcılık, Liberalizm.

Defense of Free Market Economy and Liberte Publications: Achievements and Requirements

Abstract

Anti-capitalist/anti-liberal mentality is common among intellectuals in Turkey but it is wrong to think that this stiuation is irreversiable. However it is not possible to change intellectuel positions through merely explaining principle of normative liberalism and making cultural interpretations. Rational choice analysis of new institutional economics that has been developed after the second half of the 20th century has increased the explanational capability of liberal social theory wihout applying normative assertions. Liberte Publishing has translated some of the important books related to new institutionalism. However, in order to gain advantage in the intellectual battle, it is essential to make new explanations on the development of the anti-liberal institutions of Turkey, starting from the era of Tanzimat. Although it is possible to start such an intellectual initiative, Liberte Publishing needs to start a new publishing program to reach such a goal.

Keywords: Liberte Publishing, Economic Theory, New Institutionalism, Liberalism.

Giriş

2013'de Daron Acemoğlu ve James A. Robinson'un *Ulusların Düşüşü*[1] kitabının Türkçe çevirisi Doğan Kitap tarafından yayınlandı. Açık bir şekilde "dizginlenmemiş" bir piyasa ekonomisi savunusu olan kitabın Doğan Kitap gibi büyük bir yayınevi tarafından yayınlanması entellektüel yayın piyasasını bilenler için şaşırtıcı oldu. Zira daha önce hiçbir "radikal" piyasa ekonomisi savunusu kendine büyük yayınevlerinden destek görmemişti. Buraya kadar sıra dışı olan durum kitabın kısa sürede on baskı yapması ile daha da ilginç hale geldi. Kitap popüler bilim/popüler tarih kategorilerine yerleştirilerek büyük mağazalarda kendisine ön sıralarda yer buldu.

Kitabın iki yazarından biri olan Acemoğlu'nun lise eğitimini Türkiye'de tamamlamış ve ardından MIT'de dünyaca ünlü bir iktisatçı olarak kariyerinde başarı kazanmış bir entellektüel olması şüphesiz kitabın Türkiye'deki başarısının sebepleri arasındadır. "Gurbetçi" bilim insanlarımızın sosyal bilimlerdeki başarıları doğa bilimlerine nazaran sınırlı olduğundan bu durumu anlamak da güç değil. Ancak açıkça sol gelenekten gelen kişilerin ve çeşitli yayın organlarının Acemoğlu'na referansla hükümeti eleştirmeye başlamaları *Ulusların Düşüşü* fenomeninin üzerine düşünmemizi daha da gerekli hale getirmektedir. *Birgün Gazetesi*[2], *Diken Haberportalı*[3] ve *Cumhuriyet Gazetesi*[4] gibi ekonomik müdahaleciliği savunan pek çok yayın organı Acemoğlu'nu "bilimin sesi" olarak desteklemektedirler. Tüm bunların yanı sıra Koç Üniversitesi Rahmi M. Koç Bilim Madalyası'nı 2017 yılında Acemoğlu'na layık görmüştür. Acemoğlu'nun herhangi bir bilim madalyasını hak ettiğinden şüphe edecek az sayıda kişi olacaktır ama ne Koç Üniversitesi'ni ne de Koç Holding'i serbest piyasa kapitalizmi savunusu ile özdeşleştirmek mümkün değildir.

Acemoğlu'nun medyaya yansıyan popülerliğinin önemli bir kısmı konjonktürel siyasî gelişmelerle ilgilidir. Bununla birlikte Türkiye'de piyasa ekonomisi ve liberal demokrasi savunusunu popülerleştirmek için *Ulusların Düşüşü* kitabından alınacak dersler vardır. Her türden müdahaleci ekonomi politikalarını savunanların karşısında serbest piyasa ekonomisini savunanla-

---

1 Daron Acemoğlu, James A. Robinson, *Ulusların Düşüşü, Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*, çev.: Faruk Rasim Velioğlu, İstanbul: Doğan Kitap, 2017.

2 Canuto, Otaviano - George, Samuel, "Oy pusulasının ötesinde: Türkiye'nin ekonomisi yol ayrımında", *Birgün*, (Interfima'dan çeviren: Burcu Gündoğan), 1.5.2017, https://www.birgun.net/haber-detay/oy-pusulasinin-otesinde-turkiye-nin-ekonomisi-yol-ayriminda-157624.html. Erişim Tarihi: 01.05.2017.

3 "Ekonomist Acemoğlu'na göre 'sağlıksız' büyüyoruz: 2018 ve 2019'da kriz riski var", *Diken*, 25.12.2017, http://www.diken.com.tr/ekonomist-acemogluna-gore-turkiye-sagliksiz-buyuyor-2018-ve-2019da-kriz-riski-var/ Erişim Tarihi: 25.12.2017.

4 "Prof. Dr. Daron Acemoğlu: Bir-iki yılda kriz çıkacak", *Cumhuriyet*, 25.12.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/892732/Prof._Dr._Daron_Acemoglu__Bir-iki_yilda_kriz_cikacak.html Erişim Tarihi: 29.01.2018.

rın azınlıkta kaldıkları gözlemlenmektedir. Entellektüeller arasındaki serbest piyasa söylemine karşı şüpheci tutumun, Türkiye'deki iktisat eğitiminin ve Türkiye'nin devletçi ekonomik yapısının bir sonucu olduğu belirtilebilir. Bu iki varsayım için pek çok kanıt bulmak mümkün olsa da fikir tartışmalarında yenilikçi yaklaşımlar için her zaman yer vardır. *Ulusların Düşüşü* kitabının serbest piyasa üzerine popüler kültürü nasıl etkilediğini anlayabilmek için kitaba biraz daha yakından bakmak gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'deki piyasa ekonomisi savunusu yapmak için basılan kitaplarda ne türden bir stratejik değişiklik yapılması gerektiği üzerine düşünülmelidir.

Bunun için serbest piyasa ekonomisi perspektifinden Türkiye'deki iktisat araştırmalarına kısaca bir göz atılacak, ardından serbest piyasa savunusunu misyon edinmiş Liberte Yayınları'nın iktisat kitaplarının bir değerlendirmesi yapılacaktır. Türkiye'deki iktisat yazını "trendleri"nin ne ölçüde dünyadaki piyasa ekonomisi iktisadı ile uyumlu olduğu ele alındıktan sonra serbest piyasa ekonomisi savunusu konusunda ne tür bir çalışma planı yapılması gerektiği üzerinde durulacaktır. *Ulusların Düşüşü* kitabı hem bu çalışmada öne çıkartılacak olan yeni kurumsal iktisadın popüler bir örneği hem de serbest piyasa savunusu olduğu için incelemeye buradan başlanacaktır.

Ulusların Düşüşü ve Yeni Kurumsalcılık

Ulusların Düşüşü kitabı "zenginlik yaratma" problemini merkeze alarak dünya tarihinden örneklerle zenginliği destekleyen ekonomik ve siyasal kurumların neler olduğunu inceleyen bir eserdir. Temel soru tarihte bazı toplumlar zengin olmayı başarmışken diğerlerinin neden zengin olamadığıdır. Milletlerin zenginliğinin bilgi birikiminin ve ahlâkî standartların yükselişi ile ilgili olduğu iddiası entellektüeller arasında yaygın bir kabuldür. Bu iddiaların yanında ülkelerin doğal zenginlikleri ve sömürgecilik de milletlerin zenginliğinin kaynakları arasında gösterilmektedir. Acemoğlu ve Robinson zenginliğin kaynağı olarak sömürgeciliği ve kültürel açıklamaları kategorik olarak reddederken sayılan diğer iddiaların da ancak dolaylı etkilerinin olabileceğini öne sürmektedirler.[5]

Acemoğlu ve Robinson iddialarını bununla sınırlı tutmazlar ve zenginliğin bilinçli bir tasarımın sonucu olmadığını da belirtirler. Örneğin İngiltere'de 14. yüzyılda yaşanan veba salgınının feodalizmin sınırladığı emek piyasasını özgürleştirdiğini ve serbestleşen emek piyasasının İngiltere'de piyasa ekonomisinin gelişmesine büyük katkılar sunduğunu öne sürerler. An-

5 Acemoğlu, Robinson, *Why Nations Fail, The Origins of Power, Prosperty and Poverty*, New York: Crown Publishers, 2012, ss. 72-105.

cak aynı veba salgınının Doğu Avrupa'da tam tersi sonuçlar verdiğini bunun sebebinin de İngiltere'nin siyasal kurumları ile alâkalı olduğunu belirtirler.[6] Görüldüğü üzere Acemoğlu ve Robinson zenginliğin önemli bir belirleyicisinin bazı tarihsel kırılma anlarıyla ilgili olduğunu iddia etmektedirler. Ancak zenginliği yaratan koşulların ve kurumların tarihte şansa bağlı olarak ortaya çıkmış olmaları, bu koşulların ve kurumların analitik düzlemde soyut analizin konusu yapılamayacağı anlamına gelmez. Bu açıdan yazarların tarihsel tecrübeyi Humecu bir şekilde inceleyerek genel geçer doğrulara ulaşmaya çalıştıkları belirtilebilir.

Acemoğlu ve Robinson zenginliğin kaynağını açıklamakta acele etmezler. 496 sayfalık bir hayli hacimli olan kitapta (Türkçe baskısı) yazarlar öncelikle, kültürün, doğal zenginliğin, bilgi birikiminin ve sömürgeciliğin zenginliğin kaynağı olduğu inancını karşılaştırmalı tarihsel yöntemle çürütmeye çalışırlar. Örneğin aynı kültüre ve doğal kaynaklara sahip olan toplumların zenginlik yaratma bakımından birbirlerinden nasıl farklılaştıkları Meksika'daki Meksikalılar ile ABD sınırı içinde kalmış Meksikalılar üzerinden açıklanır. Bir diğer örnek olarak Kuzey ve Güney Koreliler'in durumu gösterilir. Bu örneklerin dışında Acemoğlu ve Robinson, Kuzey ve Güney Amerika'da gerçekleşmiş olan İspanyol ve İngiliz sömürgeciliğindeki farklılığın neden kültüre dayanmadığını derinlemesine ele alırlar.[7]

Acemoğlu ve Robinson çok sayıda karşılaştırmalı tarihsel örnekler vererek zenginliğin kaynağı olarak gösterilen açıklamaların yetersizliklerini ortaya koymaya çalışırlar. Yazarlar, okuyucunun zenginlik yaratımına ilişkin yerleşik kanaatlerini yeterince sarstıklarını düşündüklerinde, zenginliğin asıl kaynağının ne olduğunu açıklamaya girişirler. Ancak bu seviyede de Acemoğlu ve Robinson soyut kanunlarla meseleye giriş yapmazlar. Bilakis, geçmişte zenginlik konusunda çok başarılı olmuş örnekleri ele alarak, bu toplumların ve devletlerin neden gelişmelerini devam ettiremedikleri sorunu üzerine yoğunlaşırlar.

Bu örnekler arasında en göze çarpanı Venedik'in hikâyesidir. Venedik'in bir ticaret merkezinden nasıl bir açık hava müzesine dönüştüğü "ibretlik" bir hikâye olarak ele alınır. Bu hikâyeyle okuyucunun zenginliğin evrensel kuralları hakkında ciddi bir kavrayış edinmesi hedeflenir. Bu açıklamada Venedik doğal kaynaklar bakımından fakirdir fakat deniz ticareti bakımından önemli bir coğrafî konumdadır. Ancak ticaret yolları açısından avantajlı olmak ticaret yoluyla zengin olmayı sağlamaz. Önemli olan ticaretin getireceği

6 Acemoğlu, Robinson, *a.g.e.*, ss. 154-194.

7 Acemoğlu, Robinson, *a.g.e.,* ss. 22-77.

avantajları en etkin şekilde destekleyecek kurumsal yapıların geliştirilmesidir. Uzun deniz yolculuklarına dayanan ticaretin yönetilebilmesi ve oluşan kârın paydaşlar arasında güvenle dağıtılması ve korunması için Venedikliler şirket örgütlenmesine ve ticaret hukukuna yenilikler getirmişlerdir. Bununla da yetinmeyen Venedikliler ticaretin sürekli olarak rekabetçi kalmasını sağlamak için de ticaret yapanların ve ticaret yapmaya girişenlerin katılımını garanti eden siyasal bir anayasal düzen oluşturmuşlardır. Böylelikle hem ticaretle gelen mülkiyet ve miras hakları güvenceye alınmış hem de zenginliğin sürdürülebilir olmasına yarayan ekonomik özgürlük, siyasal güvenceye bağlanmıştır. Yazarlar Venedik'in ticarî gerileyişini ise ticarî rekabetin ortadan kaldırılması ile ilişkilendirmişlerdir. Venedik'te zengin zengin bir oligarşinin siyasal kurumları katılımcılığa kapatması ve yeni şirket kurulumlarını güçleştirmesi Venedik'in hızlı ekonomik büyümesini de durdurmuştur.[8]

Bu incelemenin ardından Acemoğlu ve Robinson'un nereye varmaya çalıştıkları açık hale gelmektedir. Zenginlik yaratmak ancak zenginliği destekleyen kurumların varlığı ile mümkün olabilir. Bu kurumlar özetle şu şekilde sıralanabilir: Mülkiyet hakkı, serbest girişimcilik hakkı ve katılımcı siyasal karar alma mekanizmaları. Acemoğlu ve Robinson'un perspektifinden emek sömürüsünün esası bireyleri ve grupları üretken ekonomik faaliyetlerden uzak tutmaktır. Örneğin bir kölenin bütün emeği "köle sahibi" tarafından sömürülür. Bu emek sömürüsünün en açık örneğidir. Ancak kölelik kurumu kadar açık olmayan ve daha zor fark edilen sömürü biçimi ise insanların üretici ekonomik faaliyetlere girmesinin yasaklanması veya zorlaştırılmasıdır. Eğer siyasal yönetimler girişimciliği önlemek üzere kurumsallaştıysa bu durum Acemoğlu ve Robinson'un habis döngü (vicious circle) olarak isimlendirdikleri durumu ortaya çıkarır.[9] Habis döngü üretkenliğin marjinal verimliliğini sürekli olarak düşüren yozlaşmış bir siyasal sistemdir. Bunun karşısında ise bireyleri üretici süreçlere girmeye teşvik eden erdemli döngü (virtious circle) bulunmaktadır.[10] Bu iki döngü de kendi içlerindeki eğilimi devam ettirecek kadar güçlüdürler. Ancak habis döngünün en önemli problemi ekonomik etkinsizlik yaratmasıdır. Bu ekonomik etkinsizlik zamanla siyasal istikrarı tehdit ederek ülkelerin siyasal ve ekonomik kurumlarını daha da yozlaştırabilmektedir.

Habis döngüden kurtulmak kolay değildir. Çünkü zenginliği destekleyen kurumların oluşturulması bilgi ya da kültürle doğrudan alâkalı değildir. Acemoğlu ve Robinson siyasal karar alıcıların kendi kişisel çıkarlarını tatmin et-

8 Acemoğlu, Robinson, *a.g.e.*, ss. 236-280.
9 Acemoğlu, Robinson, *a.g.e.*, ss. 529-576.
10 Acemoğlu, Robinson, *a.g.e.*, ss. 482-528.

meye çalışan bireyler ve gruplar olduğunu ileri sürerler. Böylece üretkenliği artıracak ekonomik reform yapmak ekonomik rekabetin artırılmasını ve daha önce hakları korunmayan kitlelerin haklarının korunmasını gerekli kılar. Bu yüzden ekonomik reform asla sadece ekonomik bir karar değil ama aynı zamanda siyasal bir karardır.

Liberal Teoride Güncel Gelişmeler

Acemoğlu ve Robinson'un üzerinde durduğu meseleler ve kullandığı yöntem özellikle Douglass North ile gelişen yeni kurumsalcılık ekolünün bir örneğidir.[11] Yeni kurumsal iktisat ile birlikte devlet kurumları ve dolayısıyla siyaset, iktisadî problemlerin merkezine yerleştirilmiştir. Siyasal karar vericileri yok sayarak sadece maddi ve teknolojik koşulları dikkate alan ya da devlet yetkililerini kişisel çıkardan bağımsız hayırseverler olarak gören iktisat teorilerinin, iktisadî kararların gerçekte nasıl alındığına dair doğru bir perspektif sunması da mümkün değildir. Ancak siyasal kararların nasıl alındığı sorusu tamamen siyaset teorisinin alanıdır ve bu konuyu ele alacak olan iktisatçıların da siyaset bilimi yapmaları gerekmektedir.

Ekonomik büyümenin sağlanması için siyasetçilerin ne yapması gerektiği ile siyasetçilerin ekonomik kararları nasıl aldığı iki farklı sorudur. Birincisi tamamen iktisadî soyut aksiyomlara, analizlere ve maddi koşullara bağlı olarak ortaya atılan iktisadî bir sorudur. İkincisi ise siyasetçilerin mevcut iktidar ilişkileri ve çıkar çatışmaları içinde nasıl karar aldıkları ile ilgilidir.

Bu iki soru arasındaki farkı kendilerine ciddi şekilde dert edinen iki isim James M. Buchanan ve Gordon Tullock'tur. Bu iki yazar seçmenlerin ve siyasetçilerin (daha geniş anlamda devlet görevlilerinin) kişisel çıkar azamileştirmesi yapan bireyler olduğunu kabul ederek, siyasal karar mekanizmalarının ve seçim sistemlerinin alternatif bir teorisini ortaya koymuşlardır.[12] Bu yazarların incelediği temel problem şudur: Siyaset teorisi ve siyasal karar alıcılar hakkındaki normatif/ahlâkçı teorileri gözardı edilirse, siyasal karar alıcıların ve seçmenlerin gerçekte nasıl davrandıklarını inceleyebilir miyiz? İktisatta sıklıkla karşımıza çıkan homoekonomikus postulatının siyasal ilişkilere ve kurumlara uyarlanması ile ortaya çıkan bu teoriye kamusal tercih teorisi adı verilmiştir. Kamusal tercih adı "özel tercih"lerimizin kişisel çıkarlar bağlamından alınmasına gönderme yaparak ortaya koyulmuştur. Böyle-

11 Douglass North, *Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans*, Gül Çağalı Güven, İstabul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2002.

12 James M. Buchanan, Gordon Tullock, *Calculus of Consent: The Logical Foundations of Constitutional Democracy*, Indianapolis: Liberty Foundation, 1999.

ce piyasa ilişkilerinde kullanılan homoekonomikus postulatı aynı zamanda piyasa dışı ilişkilere de uygulanmıştır. İktisadî metodoloji iktisadî olmayan sosyal ilişkileri de açıklama girişiminde bulunmuştur.

1950'lerde iktisadî yöntemin diğer sosyal bilimlere uyarlanması ile yeni çalışma alanları ortaya çıkmıştır. Sosyoloji, hukuk ve tarih iktisat teorisinin ilgi duyduğu alanların başında gelmektedir. Ancak bu alanlardaki pek çok çalışma iktisadî kararların nasıl alındığını incelemek için değil bilakis bu disiplinlere has sorunlara yönelik yenilikçi teoriler geliştirmek için kullanılmaktadır. Özellikle rasyonel tercihçi yeni kurumsal yaklaşımın bu konular üzerindeki ağırlığı bir hayli fazladır. Örneğin din sosyolojisi alanında rasyonel tercih teorisyenleri dinî piyasalar teorisiyle sekülerleşme teorisine meydan okumuşlardır. Bu bakımdan dinî piyasalar teorisi, sekülerleşme teorisinin pek çok iddiasını çürütmeye çalışmakla kalmayıp, dinî sınırlamalar ile siyasal kurumların arasında doğrudan ilişki kurarak, sekülerleşme teorisinin daha önce kapsamı dışında olan yeni alanlar keşfetmektedir.[13] Örnekleri çoğaltmak çok kolaydır ve geleneksel teoriler karşısında rasyonel tercihçilerin yükselişleri çok hızlıdır.

Rasyonel tercih ve yeni kurumsalcılık normatif teorilerden ve eski formel kuramsalcı yaklaşımlardan uzaklaşmayı temsil etmekte ve olması gerekenden önce olanı incelemeyi hedeflemektedir. Siyaset felsefesinin adalet ve özgürlük gibi kadim meseleleri üzerine liberal/liberteryen teorisyenler tartışmaya devam etseler de, rasyonel tercih kurumsalcılığının uygulama alanının hızlı bir şekilde ilerlediği görülmektedir. Bu literatürde açığa çıkan ilginç bir problem liberal iktisatçılar ve liberal sosyal bilimciler arasındaki temel bir çalışma alanını ortaya çıkartmıştır.

Her ne kadar rasyonel tercih kurumsalcılığı rasyonel bireyin planlı eylemlerinin belirli kurumlar içinde nasıl şekillendiğini incelese de, bu çalışma alanının sınırları Hayekçi bilgi teorisi ile sınırlanmıştır. Bilindiği üzere Hayek, piyasa medeniyetini/genişletilmiş düzeni ayakta tutan kurumların rasyonel bireylerin planlı tasarımlarına dayanmadığı savını, bireylerin sınırlı bilişsel kapasitelerine vurgu yaparak ortaya koyarak açıklamaktadır. Rasyonel tercihçiler bireylerin bilişsel kapasitelerinin sınırlılıklarının farkında olsalar da kurumsal gelişmeleri çatışan çıkarların ve işbirliği imkânlarının bir bileşimi olarak açıklamaktadırlar. Bu sebeple kurumsal reformlar ya da kurumsal yeniden inşalar söz konusu olduğunda bireysel planların ve kurumsal tasarımların ne ölçüde etkin olacağı temel bir tartışma konusu haline gelmiştir.

13 Anthony Gill, *The Political Origins of Religious Liberty*, UK: Cambridge University Press, 2008.

Bu sorunun hedeflediği iki temel alan vardır. Birincisi, Batı'da ortaya çıkan piyasa kurumlarının ve liberal demokrasinin nasıl açıklanacağı üzerinedir. Bu problem Batı'da var olan kurumlarda liberal reform çabaları için de önemlidir. İkinci sorun alanı gelişmekte olan ülkelerde liberal reformun nasıl yapılacağına ilişkindir. Hali hazırda sağlam bir piyasa ekonomisine ve liberal bir demokrasiye sahip olmayan ülkelerde liberal politikalar nasıl oluşturulmalıdır? Bu iki soruyu da kapsayan bir diğer meta problem ise kendi kişisel çıkarlarının peşinde koşan siyasal karar vericileri devletin sağladığı ekonomik avantajları terk etmeye ikna ederek/zorlayarak liberal kurumsallaşmanın önünü açacak olan gelişmelerin neler olacağıdır. Fark edildiği üzere, bu tür sorular liberalizmin normatif önermeleri, fikrî/ideolojik tartışmaları ya da meli-malı ile biten cümleleri ile alâkalı değildir. Bilakis, kişisel çıkar takibindeki siyasal aktörlerden hareketle liberal kurumsallaşmanın nasıl mümkün olabileceğine yönelik yeni bir tartışma alanıdır. Bu konudaki en önemli eser D. C. North, W. Wallis ve B. Weingast tarafından yazılan Şiddet ve Sosyal Düzenler: Kaydedi*lmiş İnsan Tarihini Yorumlamak İçin Kavramsal Bir* Çerçeve'dir.[14] Açıkçası *Ulusların Düşüşü* kitabı North'un açtığı yeni kurumsalcı yolda ilerleyen pek de orijinal olmayan bir denemedir. Ancak North'un teorisini geniş kitlelere tanıtması açısından bir hayli önemlidir. Bu bakımdan bahsedilmesi gereken dikkate değer bir diğer eser de Roger D. Congleton tarafından kaleme alınmış olan *Parlamentoyu Mükemmelleştirmek: Anayasal Reform, Liberalizm ve Batı Demokrasisinin Yükselişi* adlı kitaptır.[15] Hayek'in bilgi teorisiyle rasyonel tercih teorilerinin birlikte kullanımının mükemmel bir örneği olan kitap anayasal devletlerin yükselişlerini fikir tartışmalarından bağımsızlaştırarak açıklamaktadır.

Türkiye'de İktisat Literatürü

Türkiye'de iktisat deyince ilk akla gelen iktisat ders kitapları yurt dışındaki muadillerinin kopyası niteliğindedir ve genellikle yine Batı'daki trendleri takip eder. Ders kitaplarında Marksizmi görmek pek mümkün değilken Adam Smith'in görünmez eline de pek değinilmez. Marjinal değer teorisi geniş bir şekilde anlatılır ancak fiyat sisteminin işlevi teknik açıklamaların ötesine geçemez. Örneğin Ludwig von Mises ya da Friedrich von Hayek'ten bahsedilmez. Öte yandan makro iktisadın merkez noktası Keynesçilik olarak durmaya devam eder. Daha fazla serbest piyasa taraftarı bir ders kitabı bulmak müm-

14 D. C. North, W. Wallis, B. Weingast, *Violence and Social Orders: Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History*, New York: Cambridge University Press, 2008.

15 Roger D. Congleton, *Perfecting Parliament, Constitutional Reform, Liberalism, and the Rise of Western Democracy*, US: George Mason University Press, 2011.

kün görünmezken, piyasa ekonomisinin yayıncılık piyasasındaki en büyük destekçisi olan Liberte Yayınları'nın bu konudaki girişimi istenilen ilgiyi toplayamamıştır.

İktisat literatürü açısından bir diğer önemli konu Türkiye iktisat tarihi ders kitaplarıdır. Ders kitapları çeşitlense de bu konudaki standardı Korkut Boratav'ın[16] koyduğu belirtilebilir. Türkiye iktisat tarihi araştırmalarının değerlendirilmesi ayrı bir makale konusudur. Ancak burada öne çıkan birkaç husus belirtilmelidir. İlk olarak farklı dönemlerde uygulanan iktisat politikaları genellikle makro düzeydeki dışsal verilerin kaçınılmaz sonucu olarak sunulmaktadır. Örneğin Boratav için 1933 sonrası planlı ekonomi tercihi tamamen ülkede özel sermaye birikiminin az olmasından kaynaklanır. Planlı ekonominin başarısı ise yine makro ölçekte ortaya koyulan büyüme oranları ile kanıtlanmaya çalışılır. Genel olarak sosyalist, özel olarak ekonomik müdahaleci iktisatçılar kuşağının iktisat tarihi araştırmalarının daha derinlikli kurumsal analizler içermesini beklemek pek de mümkün değildir.

Bu alanın yeni kurumsalcı iktisatçılar için bakir bir alan olduğu hemen belirtilmelidir. Örneğin, Türkiye'nin ekonomik büyümesi genellikle sermaye birikimiyle ilişkilendirilerek açıklanmaktadır. Oysa önemli olan sermayenin birikmesi değil ancak ekonomik kaynakların piyasa ilişkileri içinde fiyat mekanizmasının denetiminde etkin bir şekilde kullanılmasıdır. Bu açıdan piyasa ekonomisinin temel dinamiğinin sermaye birikimi olmadığını açıklayan bir iktisat tarihi kitabı mevcut literatüre önemli bir katkı sunabilir. Ayrıca bu tür bir etkin kaynak kullanımı Acemoğlu ve Robinson'un belirttiği kurumsal gelişmelere bağlıdır. Bu tür kurumsal gelişmeler ise politik tercihlerdir, yoksa inanmamızı istedikleri gibi salt ekonomik kararlar değildir.

Türkiye iktisat tarihi yazını için ikinci önemli sorun serbest piyasa ekonomisi ile hukuk devleti arasındaki ilişkinin hiçbir şekilde kurulmamasıdır. Örneğin Boratav'a göre Kemalist Devrim bir Burjuva Devrimidir.[17] Bunun sebebi ise Batı'nın hukukunun Türkiye'ye uyarlanması ve mülkiyetin kabul edilmesidir. Devlet eliyle geliştirilmeye çalışılan "millî burjuvazi" ise Türkiye'de desteklenen kapitalist gelişiminin en önemli kanıtlarından biridir. Açıkçası serbest piyasacı bir iktisatçı için devletin "burjuva yaratma girişimi" piyasa ekonomisinin "doğası"na aykırıdır. Siyasal kararlarla dağıtılan ekonomik kaynaklar çoğunlukla siyasal kurumların yozlaşmasına ve ekonomik etkinsizliklere sebebiyet verir. Son olarak devletin ekonomik kaynakların

16 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-2009*, Ankara: İmge Yayinevi, 2009.

17 Korkut Boratav, "Kemalist Economic Policies and Etatism", içinde *Atatürk: Founder of a Modern State*, ed.: Ali Kazancigil and Ergun Ozbudun, Hamden: Archon Books, 1981.

büyük bölümünü kontrol ettiği bir ülkede hukuk, bireysel hakları korumak yerine siyasal elitlerin amaçlarını gerçekleştirmenin meşrulaştırıcı bir aracı haline gelir. Bu sebeple geçmiş tarih yazınları ile hesaplaşmaktan ziyade alternatif iktisat tarihi kitaplarına ihtiyaç olduğu rahatlıkla belirtilebilir.

Üçüncü olarak bölüşüm problemi iktisat tarihi kitaplarında önemli bir konudur. Burada da temel vurgu çiftçiler ile sanayiciler, köylüler ile şehirliler ve memurlar ile piyasa aktörleri arasında ortaya çıkan gelir farklılıkları üzerine odaklanır. Farklı ekonomi politikası tercihlerinin farklı gruplar/sınıflar üzerindeki etkileri incelenir. Bu konuda Çağlar Keyder'in *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*[18] kitabı önemlidir. Ekonomik müdahaleciliğin farklı gruplar üzerindeki etkilerini takip etmek açısından önemli bir çalışmadır. Ayrıca Ayşe Buğra'nın *Devlet ve İşadamları*[19] kitabı da devletin ekonomik kaynaklar üzerindeki etkisinin gelir dağılımındaki payını ortaya koyması açısından önemlidir. Son derece bilgilendirici kitaplar olmalarına karşın, bu kitaplar ve türevleri Marksist terimlerle Türkiye'de kapitalizm eleştirisi yapmaya çalışmanın yarattığı sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Kapitalist birikim-dağıtım, kapitalist devlet, burjuva, sınıflar gibi pek çok terimin Türkiye tarihinde hayli eğreti duruyor olması bu kitapların önemli bir problemidir. Bunun dışında gelir dağıtımının dışında gelirin toplumun tüm kesimleri için nasıl artırılacağına dair bir tartışma bulmak da zordur. Genellikle bu kitaplar ve türevleri gelir dağılımını temelde sıfır toplamlı bir oyun olarak görmektedirler.

Liberal iktisatçıların iktisat tarihi araştırmaları da bir hayli sınırlıdır. Bu bakımdan kapsamlı bir girişim olarak sadece Güneri Akalın'ın *Cumhuriyet Dönemi Ekonomi-Politik Tarihinin Liberal Yorumu* adlı kitap sayılabilir.[20] Akalın'ın kitabı cesur bir girişim olmakla birlikte belirli bir sistematikten uzak bir şekilde kaleme alınmış bir ders kitabı görünümündedir. Bu durum hem kitabın okunmasını zorlaştırmakta hem de bu kitaptan hareketle yeni araştırmalar geliştirilmesini engellemektedir. Aslında kitabın bu kusuru Türkiye'deki liberal düşüncenin normatif teorinin ötesine geçen kurumsal analizlerinin azlığından kaynaklanmaktadır. Akalın, sıklıkla devletçiliğin kötülüklerinden ve piyasa ekonomisinin meziyetlerinden bahsetmektedir ancak bu tür fikirlerin Türkiye'de uygulanamayışını temelde bir zihniyet meselesine indirgemektedir. Bu sebeple analizleri de bir tür "öğüt" mertebesini geçememektedir. Oysa liberallerin ihtiyaç duyduğu araştırmalar Türkiye'deki siyasal ve ekonomik kurumsal gelişmenin açıklanmasına yönelik olanlardır. Aksi takdirde liberal-

18 Çağlar Keyder, *State and Class in Turkey: A study in Capitalist Development*, New York: Verso, 1987.

19 Ayşe Buğra, *State and Business in Modern Turkey, A comparative Study*, New York: State University of New York, 1994.

20 Güneri Akalın, *Cumhuriyet Dönemi Ekonomi-Politik Tarihinin Liberal Yorumu*, Ankara: Orion Yayınları, 2010.

ler inandırıcılıktan hem uzak kalmakta hem de sadece ideolojik bir pozisyonu savunuyor görünme tehlikesine düşmektedirler.

Ders kitapları ve tarih kitaplarının dışında iktisat teorisi kitaplarının Türkçeye ciddi ölçüde çevrildiği ve çevrilmeye devam ettiği görülmektedir. Teorik kitaplar bakımından sosyalist ve devletçi kitapların ağırlıkta olduğu dikkatten kaçmamaktadır. Bu kitapların genişleyen bir kitlesi olmasının yanında bu tür kitapların çıkmasına katkı sunmak isteyen entellektüellerin sayısı da söz konusu kitapların başarısında önemli pay sahibidir. Buradan anlaşılacağı üzere daha fazla sayıda liberal iktisat kitabının basılıp yaygınlaşması bu kitapları destekleyecek ve olumlayacak kültürel bir birikime de ihtiyaç duyar. Bu tür entellektüel grupların ortaya çıkabilmesi ise yine liberal akademisyenlere ve onların eserlerine dayanır. Bu konuda bakılması gereken öncelikli yer şüphesiz Liberte Yayınları'dır.

Liberte Yayınları ve Yeni Ufuklar

Türkiye'de sistematik bir serbest piyasa savunusu yapan bir yayınevi için 1998 yılında Liberte Yayınlarının kurulmasına kadar beklenilmiştir. Bu tarihten önce liberal iktisatçıların, liberal perspektifli çeşitli kitap ve makale çalışmaları bulunmakla birlikte, liberal bir yayın politikası ile liberal yazarları destekleyecek bir yayınevi bulunmamaktaydı. Liberal yazarların azlığından ve tabiî ki çevrilmeyi bekleyen onlarca klasik liberal eserden olsa gerek Liberte yoğun bir çeviri kitap girişimciliği başlatmıştır. Ancak iktisadî kitapların sayısı siyaset ve diğer alanlara kıyasla yine de azınlıkta kalmıştır. Bu bakımdan iki yüzü aşkın kitap arasından iktisadî olanların sayısı otuzdokuzdur. Bu sayıya *Kölelik Yolu*[21] ve Hayek ile ilgili kitaplar dahil edildiğinde sayı kırkbeşe çıkmaktadır.

Tabiî ki kitapların sayısıyla birlikte içerikleri de önemlidir. Kitapların içerikleri yirmi yıl öncesinin Türkiye'sinde bir hayli yenilikçiydi. Aydın Yalçın ve *Yeni Forum* yazarları dışında piyasa ekonomisine ilişkin olumlu bir açıklamanın zor bulunduğu bir ülkede Liberte kitapları cesur ve radikal bir girişim olarak görülmelidir. Bu kitapların hepsiyle ilgili konuşmak mümkün değil fakat alanında ilk olan bazılarından söz etmek gerekmektedir. Bunlardan ilki R. L. Stroup, J. D. Gwartney, D. R. Lee ve T.H. Ferrarini tarafından kaleme alınan *Temel Ekonomi*[22] (*Common Sense Economics*) kitabıdır. Genel okuyucu ve öğrenciye hitap etmeyi amaçlayan kitap aslında sosyal bilimlerde çalışan her akademisyen için kullanışlı bir ekonomiye giriş kitabıdır. Kitap temelde

21 F.A. Hayek, *Kölelik Yolu*, Ankara: Liberte Yayınları, 2015.

22 R. L. Stroup, J. D. Gwartney, D. R. Lee ve T. H. Ferrarini, *Temel Ekonomi*, Ankara: Liberte Yayınları, 2016.

ekonomik ilişkilerde müşevviğin (incentive) önemi üzerinde durmaktadır. Müşevvikle kast edilen bireylerin kendi amaçları doğrultusunda faydalarını maksimize etme arayışıdır. Kitap, bireylerin kendi faydalarını maksimize etme güdülerinin işbirlikçi (cooperative) sosyal ilişkiler kapsamında genelin faydasına çalışması için hangi tür kurumların oluşturulması gerektiği üzerinde durmaktadır. Genelin faydasına çalışan kurumların varlığı ise ekonomik kaynakların siyasal karar alıcılar vasıtasıyla ekonomik rant yaratma potansiyellerinin en aza indirilmesi ile mümkün olabileceği açıklanmaktadır. Kitabın siyasal ilişkileri konu alan üçüncü bölümü büyük ölçüde 1950 sonrası gelişen kamu tercihi teorisinin kavram ve analizlerini açıklamaktadır. Kitap bu bakımdan yeni kurumsal iktisadın bazı temel kavram ve açıklamalarına giriş niteliğindedir. Bu bakımdan Buğra Kalkan'ın *James M. Buchanan: Demokrasinin Patolojileri ve Anayasal Çözüm Önerileri*[23] kitabı dikkate değerdir. Kalkan, kamu tercihi teorisinin siyasal kurumlara nasıl uyarlanacağı ve 20. yüzyılda geliştirilen yeni liberal teoriler kapsamında anayasal devlet anlayışının nasıl yorumlanması gerektiği üzerine önemli bir tartışma sunmuştur.

Dikkat çeken bir diğer başarılı çalışma Atilla Yayla'nın derlediği *Piyasa Medeniyeti*[24] kitabıdır. Anti-liberal propaganda üzerine odaklanan kitap, Türkiye'de belki de ilk sistemli kapitalizm/serbest piyasa ekonomisi savunusudur. Genel okuyucuya hitap eden yazıların yanında bazı ağır teorik makalelerin de yer aldığı kitap, temelde piyasa ekonomisi üzerine yapılan polemiklere karşı verilmiş bir cevap niteliğindedir. Bu kitabın izinde ele alınabilecek bir diğer çalışma ise Murat Çokgezen'in *Homoekonomikus*[25] kitabıdır. *Piyasa Medeniyeti* kapitalizm hakkındaki küresel tartışmalara ilişkin bir eserken, *Homoekonomikus* Türkiye'deki günlük olaylara karşı yazılmış köşe yazılarından oluşmaktadır. Bu kitabı dikkate değer kılan özellik ise Çokgezen'in ekonominin temel ilkelerini normatif yargılara yer bırakmadan nüktedan bir dille mevcut tutarsızlıkları eleştirmek için kullanmasıdır. Evlilik, arkadaşlık gibi sosyal pratiklerden ekonomi politikalarına kadar hayatın pek çok alanına yönelik kısa yazılar, bir iktisatçının keskin zekâsının iyi bir örneğini sunmaktadır. İktisatçıları günlük hayatta döviz kuru tahmincisi olarak kullanmaya çalışan bir toplumda Çokgezen, dünya çapında bir ekonomi gazeteciliği örneği sunmuştur.[26]

---

23 Buğra Kalkan, *James M. Buchanan: Demokrasinin Patolojileri ve Anayasal Çözüm Önerileri*, Ankara: Liberte Yayınları, 2017.

24 Atilla Yayla, *Piyasa Medeniyeti*, Ankara: Liberte Yayınları, 2013.

25 Murat Çokgezen, *Homoekonomikus*, Ankara: Liman Kitapları, 2016.

26 *Homoekonomikus* kitabı dışında, aynı türün örnekleri olarak şu iki kitap gösterilebilir: Murat Çokgezen, *Bir İktisatçı Gazete Okuyor*, Ankara: Liberte Yayınları, 2010; Birol Kovancılar, Dünya Bir Pazaryeri, Ankara: Liberte Yayınları, 2011.

Bahsedilmesi gereken daha çok kitap olmakla birlikte ilgiyi ve övgüyü hak eden bir çeviri projesinden öncelikle bahsetmek gerekmektedir. Avusturya İktisat Okulu Serisi başlığı altında toplanan çeviriler Carl Menger, Mises, E. Von Böhm Bawerk ve Murray Rothbard'ın kitaplarından oluşan seri toplam dokuz kitaptan oluşmaktadır.[27] Her biri bir hayli hacimli olan bu kitaplar, gönüllü girişimciliğin gücünü bir kez daha kanıtlar niteliktedir. Kerem Tibuk'un bağışlarıyla gerçekleştirilmiş olan çeviri projesinin editörlüğünü Atilla Yayla üstlenmiştir. Ortodoks iktisadın dışında kalan Avusturya İktisat Ekolü dünyada özellikle Hayek'in çalışmaları ile tanınmıştır. Seride Hayek'in çalışmalarına yer verilmese de özellikle Menger ve Mises'in kitaplarının çevirisi Türkçe literatürü bakımından iktisat teorisinde önemli bir atılım olarak görülmelidir. Seride yer alan Rothbard'ın beş kitabı, anarşist pozisyonu nedeniyle diğerlerine nazaran daha az etki bırakmıştır. Ancak Mises'in *Sosyalizm* kitabının çevirisi 20. yüzyılın en önemli tartışmasını Türkçeye kazandırmış ve Hayek'in çalışmalarını anlamak isteyenler için önemli bir kılavuz olmuştur.

Bu kitapların ardından bahsedilmesi gereken bir diğer seri şüphesiz Hayek külliyatıdır. Rasyonel tercihçi kurumsalcılık 20. yüzyılda liberal iktisat teorisinin iki ayağından biri ise, Hayek de tek başına liberal iktisat teorisinin diğer ayağını oluşturmuştur. Mises'in fiyat teorisini neo-klasik iktisadın terminolojisiyle yeniden kuran Hayek'in bilgi teorisi, 1963 yılında Milton Friedman ve Anna J. Schwartz'ın *Amerika Birleşik Devletlerinin Parasal Tarihi*[28] kitabına kadar anti-liberal blok karşısındaki en önemli direnç ve ilham kaynağıydı. Hayek ile ilgili ilk çeviriler 1940'larda görülmeye başlamışsa da bu tartışmalar fazla bir iz bırakmadan yok olmuştur. Açıkçası 1990'ların Türkiye'sinde değil Hayek'i anlamak, Hayek'in sorun edindiği temel meseleleri anlayacak iktisatçıların ve sosyal bilimcilerin bulunması dahi pek mümkün değildi. Bu bakımdan Atilla Yayla'nın Özgürlük Yolu[29] adlı çalışması Türkiye'deki sosyal bilimler açısından çığır açıcı bir çalışmadır. Külliyatta yer alan diğer beş kitap da Hayek'in çalışmalarını sosyal bilimcilere tanıtma görevini üstlenmişlerdir.

Liberte'nin halen liberal iktisattaki güncel tartışmaları takip etmeye çalıştığı görülmektedir. Bu bakımdan önemli görülebilecek olan eserler arasında

---

27 Bu seride yer alan kitaplar şunlardır: Ludwig von Mises, *Sosyalizm*, Ankara: Liberte Yayınları, 2007; Ludwig von Mises, *İnsan Eylemi*, Ankara: Liberte Yayınları, 2008; Ludwig von Mises, *Kadir-i Mutlak Devlet*, Ankara: Liberte Yayınları, 2008; Eugen von Böhm-Bawerk, *Marx ve Marksist Sistemin Bitişi*, Ankara: Liberte Yayınları, 2006; Carl Menger, *İktisadın Prensipleri*, Ankara: Liberte Yayınları, 2009; Murray Rothbard, *İnsan İktisat ve Devlet*, Ankara: Liberte Yayınları, 2009; Murray Rothbard, *Eşitlikçilik*, Ankara: Liberte Yayınları, 2009; Murray Rothbard, *Özgürlüğün Etiği*, Ankara: Liberte Yayınları, 2009; Murray Rothbard, *Ekonomiyi Anlamak*, Ankara: Liberte Yayınları, 2012.

28 Milton Friedman, Anna J. Schwartz, *Monetary History of the United States, 1867-1960*, New York: Princeton University Press, 1963.

29 Atilla Yayla, *Özgürlük Yolu,* Ankara: Liberte Yayınları, 2014.

Cento Veljanovski'nin *Hukuk ve Ekonomi*[30], Hernando De Soto'nun *Sermaye'nin Sırrı*[31], Richard L. Stroup'un *Eko-nomi*[32] ve Mark Pennington'un *Sağlam Politik Ekonomi*[33] kitaplarının yer aldığı belirtilebilir. Sayılan bu kitapların hepsi yeni kurumsalcı iktisadın örnekleridir ve *Sermayenin Sırrı* ve *Sağlam Politik Ekonomi* dışında ekonomiye giriş düzeyindeki kitaplardır. Ancak 2014 yılında yayınlanmış olan Pennington'un kitabı yılın çeviri olayıdır. Bir giriş kitabının ötesinde 21. yüzyılda sosyal liberal teoriye ve piyasa iktisadına yönelik ciddi eleştirilere karşı yazılmış üst düzeyde teorik bir eserdir. Yine bir Atilla Yayla çevirisi olan *Sağlam Politik Ekonomi* lisans üstü düzeyde üzerine çalışma grupları oluşturulması gereken modern bir klasiktir. Pennington, Hayekçi kendiliğinden doğan düzen teorileri ile rasyonel tercihçi kurumsalcılığı birleştirmeye çalışarak 21. yüzyılda liberal iktisadın evrildiği yolun en önemli temsilcilerinden biri haline gelmiştir. Liberte Yayınları'nın iktisat literatürünün de yöneleceği alanın bu yönde olması gerektiği liberal iktisat teorisini takip edenler için açıktır.

Sonuç

Şüphesiz Türkiye'de anti-kapitalist zihniyet entellektüeller arasında çok yaygındır. Ancak bu zihniyeti Türkiye toplumunun verili bir özelliği olarak kabul ederek bunu kabullenmek liberallerin yapacağı en önemli hatalardan biri olabilir. Anti-kapitalist zihniyete karşı açıklanacak piyasa teorilerine duyulan ihtiyaç tartışma konusu bile yapılamaz ama sadece bu türden açıklamaların fikir tartışmalarında liberallere avantaj kazandıracağını düşünmek de bir o kadar yanlıştır. Entellektüeller ahlâkî öğütler almaktan ziyade içinde bulundukları sosyal, ekonomik, siyasal şartları oluşturan tarihsel gerçeklerin bir açıklamasını beklemekte ve reform çabasının gideceği yönü görmek istemektedir. Türkiye'nin nereden geldiği ve nereye gidebileceği üzerine tarihsel kurumsal açıklamalar geliştirilmeden, mevcut açıklamaların kıskacından kurtulmak mümkün değildir.

Türkiye'deki liberal iktisat literatürü incelendiğinde, yeni kurumsalcılık ve Hayek hakkında yapılan yayınların liberallere ihtiyaç duydukları hareket alanını sağladığı rahatlıkla görülebilir. Ancak bu yayınlar belirli bir akademik program ve belirli bir tartışma kapsamında yapılmamıştır. Bunlar daha çok liberallerin birbirinden kopuk bireysel çalışmalarının ürünleridir. Kitaplar bir kere yayınlandığında liberal camiada bir çalışma alanı yaratmaktan

30 Cento Veljanovski, *Hukuk ve Ekonomi*, çev.: Atilla Yayla, Ankara: Liberte Yayınları, 2016.

31 Hernando De Soto, *Sermayenin Sırrı*, çev.: Murat Aygen, Ankara: Liberte Yayınları, 2017.

32 Richard L. Stroup, *Eko-nomi*, çev.: Ahmet Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2014.

33 Mark Pennington, *Sağlam Politik Ekonomi*, çev.: Atilla Yayla, Ankara: Liberte Yayınları, 2014.

ziyade yine belirli akademisyenlerin ya da öğrencilerin sınırlı girişimlerine yardımcı olmaktadır. Oysa liberal bir ekolün geliştirilmesi bu konuyu ciddiyetle ve sistematik bir şekilde ele alacak olan akademik grupların yoğun tartışmalarına ve bu konular üzerine eserler yazılmasına bağlıdır.

Bu bakımdan, Liberte Yayınlarını ve daha geniş bağlamda Liberal Düşünce Topluluğu'nun pozisyonunu yeniden değerlendirmekte fayda vardır. Yukarıda Liberte'nin başarılarının önemi vurgulanmıştır. Bununla birlikte, Liberte'nin neden daha iyi duruma gelemediği üzerine de düşünmek gerekmektedir. Liberte'nin yayın programını, liberal iktisatta gerçekleşen yeni teoriler ve çalışma alanları bağlamında yeniden yapılandırması gerekmektedir. Bu tür bir talebin bir yayınevinden beklenemeyecek kadar büyük olduğu iddia edilebilir. Ancak Liberte'nin bugüne kadarki başarısı onun sadece bir yayınevi değil aynı zamanda Liberal Düşünce Topluluğu ile birlikte bir okul hüviyeti taşıdığını göstermektedir. Tazminattan başlayarak Türkiye tarihinin kurumsal analizini yapmayan liberal düşüncenin fikrî tartışmalarda ana akımı domine eden fikir hareketi olması pek mümkün görünmemektedir.

Kaynakça

ACEMOĞLU, Daron, Robinson, James A., *Why Nations Fail, The Origins of Power, Prosperty and Poverty*, New York: Crown Publishers, 2012.

ACEMOĞLU, Daron; Robinson, James A., *Ulusların Düşüşü, Güç, Zenginlik ve Yoksulluğun Kökenleri*, çev.: Faruk Rasim Velioğlu, İstanbul: Doğan Kitap, 2017.

AKALIN, Güneri, *Cumhuriyet Dönemi Ekonomi-Politik Tarihinin Liberal Yorumu,* Ankara: Orion Yayınları, 2010.

BORATAV, Korkut, "Kemalist Economic Policies and Etatism", içinde *Atatürk: Founder of a Modern State*, ed.: Ali Kazancigil and Ergun Ozbudun, Hamden: Archon Books, 1981.

BORATAV, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-2009*, Ankara: İmge Yayinevi, 2009.

BÖHM-BAWERK, Eugen von, *Marx ve Marksist Sistemin Bitişi*, çev.: Can Madenci, Ankara: Liberte Yayınları, 2006.

BUCHANAN, James M.; Tullock, Gordon, *Calculus of Consent: The Logical Foundations of Constitutional Democracy*, Indianapolis: Liberty Foundation, 1999.

BUĞRA, Ayşe, *State and Business in Modern Turkey, A comparative Study*, New York: State University of New York, 1994.

CONGLETON, Roger D., *Perfecting Parliament, Constitutional Reform, Liberalism, and the Rise of Western Democracy*, US: George Mason University Press, 2011.

ÇOKGEZEN, Murat, *Homoekonomikus*, Ankara: Liman Kitapları, 2016.

ÇOKGEZEN, Murat, *Bir İktisatçı Gazete Okuyor*, Ankara: Liberte Yayınları, 2010.

DE SOTO, Hernando, *Sermaye'nin Sırrı*, çev.: Murat Aygen, Ankara: Liberte Yayınları, 2017.

FRIEDMAN, Milton; Schwartz,Anna J., *Monetary History of the United States*, 1867-1960, New York: Princeton University Press, 1963.

GILL, Anthony, *The Political Origins of Religious Liberty*, UK: Cambridge University Press, 2008.

HAYEK, F. A., *Kölelik Yolu*, çev.: Yıldıray Arsan ve Atilla Yayla, Ankara: Liberte Yayınları, 2015.

KALKAN, Buğra, *James M. Buchanan: Demokrasinin Patolojileri ve Anayasal Çözüm Önerileri,* Ankara: Liberte Yayınları, 2017.

KEYDER, Çağlar, *State and Class in Turkey: A Study in Capitalist Development*, New York: Verso, 1987.

KOVANCILAR, Birol, *Dünya Bir Pazaryeri*, Ankara: Liberte Yayınları, 2011.

MENGER, Carl, *İktisadın Prensipleri*, çev.: A. Kemal Çelebi, Ankara: Liberte Yayınları, 2009.

MISES, Ludwig von, *Kadir-i Mutlak Devlet*, çev.: Yusuf Şahin, Ankara: Liberte Yayınları, 2008.

MISES, Ludwig von, *İnsan Eylemi*, çev.: İsmail Aktar, Ankara: Liberte Yayınları, 2008.

MISES, Ludwig von, *Sosyalizm*, çev.: Yusuf Şahin, Ankara: Liberte Yayınları, 2007.

NORTH, D. C.; WALLIS, W.; WEINGAST, B., *Violence and Social Orders: Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History,* New York: Cambridge University Press, 2008.

NORTH, Douglas, *Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans*, çev.: Gül Çağalı Güven, İstabul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, 2002.

PENNINGTON, Mark, *Sağlam Politik Ekonomi*, çev.: Atilla Yayla, Ankara: Liberte Yayınları, 2014.

ROTHBARD, Murray, *Ekonomiyi Anlamak*, çev.: Nejdet Kandemir, Ankara: Liberte Yayınları, 2012.

ROTHBARD, Murray, *Eşitlikçilik*, çev.: Mustafa Acar, Ankara: Liberte Yayınları, 2009.

ROTHBARD, Murray, *İnsan İktisat ve Devlet*, çev.: Ahmet Uzun ve A. Meral Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2009.

ROTHBARD, Murray, *Özgürlüğün Etiği*, çev.: Recep Tapramaz, Ankara: Liberte Yayınları, 2009.

STROUP, Richard L., *Eko-nomi*, çev.: Ahmet Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2014.

STROUP, R. L.; Gwartney, J. D.; Lee, D. R. ve Ferrarini, T. H., *Temel Ekonomi,* çev.: Ahmet Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2016.

VELJANOVSKİ, Cento, *Hukuk ve Ekonomi*, çev.: Atilla Yayla, Ankara: Liberte Yayınları, 2016.

YAYLA, Atilla, *Özgürlük Yolu*, Ankara: Liberte Yayınları, 2. Baskı, 2000.

YAYLA, Atilla, *Piyasa Medeniyeti*, Ankara: Liberte Yayınları, 2. Baskı, 2013.

İnternet Kaynakları

CANUTO, Otaviano - GEORGE, Samuel, "Oy pusulasının ötesinde: Türkiye'nin ekonomisi yol ayrımında", *Birgün*, (Interfima'dan çeviren: Burcu Gündoğan), 1.5.2017, https://www.birgun.net/haber-detay/oy-pusulasinin-otesinde-turkiye-nin-ekonomisi-yol-ayriminda-157624.html. Erişim Tarihi: 01.05.2017.

CUMHURİYET, "Prof. Dr. Daron Acemoğlu: Bir-iki yılda kriz çıkacak", 25.12.2017,

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ekonomi/892732/Prof._Dr._Daron_Acemoglu__Bir-iki_yilda_kriz_cikacak.html Erişim Tarihi: 29.01.2018.

DİKEN, "Ekonomist Acemoğlu'na göre 'sağlıksız' büyüyoruz: 2018 ve 2019'da kriz riski var", 25.12.2017, http://www.diken.com.tr/ekonomist-acemogluna-gore-turkiye-sagliksiz-buyuyor-2018-ve-2019da-kriz-riski-var/ Erişim Tarihi: 25.12.2017